

કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન ખરોડ

Remedial work

Name ÷ Rathod Geetaben Chandrabhai

Roll No ÷ 18

F.Y. B.Ed ÷ Sem-2

Subject ÷ LS-2 અદ્યયન અને અધ્યાપન

Enrollment No ÷ 211560030024

આચાર્યત્રી
કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, ખરોડ
તા. અંકલેશ્વર, પીન-૩૯૪૧૧૫

અધ્યયનની વ્યાખ્યા આપી અધ્યયન લક્ષણો જણાવી
અધ્યયનને અસર કરના પરિબલો જણાવો.

અધ્યયનની ખ્યાખ્યા

પુનરાવર્તન (મહાવર) ને કારણે વર્તનમાં વાલું પરિવર્તન
એટલે અધ્યયન

આર. એ. અધ્યયન

અનુભવને કારણે વર્તનમાં વાળા પરિવર્તનથી અધ્યયન
દૈનિકામ્ય બને છે.

બી. એ. કોનવેન

અધ્યયન એટલે એવો અનુભવ કે જે વ્યક્તિની
ક્રિયાઓ પર અસર કરાશે તેના વર્તનમાં પરિવર્તન લાવે

ડોલર્સ એલ. કિસ્લો.

અધ્યયન એટલે પુર્વાનુભવને પરિમાનરૂપે વર્તનમાં
વાળો આપેલ કાર્યની ફેરફાર

ઓર્ગન

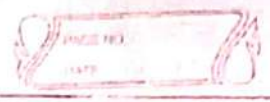
અધ્યયન એટલે આસપાસના જગતમાં
વાળા ઘટનાઓ, તેમજ આપણા વર્તનમાં પરિણામે
આવકારીકે અર્થે કાર્યની માત્ર સ્વર્ણ પરિવર્તન
બલાન કહેવા.

અનુભવ અને પ્રશિક્ષણ દ્વારા વર્તનમાં વાલું
પરિવર્તન તેને અધ્યયન કહેવાય.

★ લક્ષણો

અધ્યયનના લક્ષણો નીચે પ્રમાણે છે.

1. અધ્યયન એટલે વર્તનમાં પરિવર્તન
2. અધ્યયન દ્વારા પ્રાપ્ત કરેલા વર્તન લાભગ્રા સ્વાચ્છ હોય છે.
3. અધ્યયન દ્વારા વર્તનમાં અપેક્ષિત પરિવર્તન લાવી શકાય છે.
4. અધ્યયન આશુવન આલમી સમગ્ર પ્રક્રિયા છે.
5. અધ્યયન ઉદ્દેશપૂર્ક અને દેહુલક્ષી પ્રક્રિયા છે.
6. અધ્યયન વાનાવરણ અને પ્રભુમિતી નીપજ છે.
7. અધ્યયન અધ્યયનાઓને વૃદ્ધિ અને વિકાસમાં સહાયરૂપ વાને છે.
8. અધ્યયન વવાળી અનુકુલન સાધવામાં સદદ મળે છે.
9. અધ્યયન એક વ્યાપક પ્રક્રિયા છે.
10. અધ્યયન સાર્વભૌમિક (વૈવિલક) પ્રક્રિયા છે.

★ અધ્યયનને અસર કરતાં પરિબલો.

અધ્યયનને અસર કરતા પરિબલો નીચે મુજબ છે.

1 અધ્યેના સંબંધિ પરિબલો.

1 બુદ્ધિશક્તિ

અધ્યેનાની બુદ્ધિ શક્તિ અનુસાર તેમને ત્રણ વર્ગોમાં એ વર્ગીકરણ શકાય (1) ઉચ્ચ (2)મધ્યમ (3) નિમ્ન. જેમના બુદ્ધિ શક્તિ ભિન્ન રીતે હોય છે. તેઓ બાહ્યરૂપે કરતા વધુ સારી રીતે જાણે છે. નિમ્ન બુદ્ધિ શક્તિ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ સારી રીતે ભણી શકતા નથી તેમજ તેમની ગતિ ટીક હોય છે.

2 પ્રવર્તિત્વલવો.

બાલક જાત-જાતના અનુભવો લઈને જાણના આલે છે. એક ધોરણમાં જાણેલા વાલકને આગળના ધોરણમાં તેમના પ્રવર્તિત્વલવો ગણાય છે.

3 પરિપક્વતા

જાણ વાલકને દર્શાવવા કરતા તેની આલકરું તેના સ્નાયુઓ અને અલકલો પરિપક્વ વયા હોવા તેની વળ વાલકની હાલના આગળના સ્નાયુઓ પણ પાંચ વર્ષની ઉંમર સુધા પરિપક્વ વલેલા ન હોવાની તેમને એ સમજાઉં કે અક્ષરો લખવા જાણવું એ સમય અને શક્તિના દુર્લભ સ્ત્રુ છે.

* અધ્યાપક સંવદન પત્રિકા

૧ શૈક્ષિક યોજના

માધ્યમિક શાળામાં અધ્યાપન કાર્ય કરના અધ્યાપકો માટે જે તે શાળાની સ્થાનિક સ્થાની રિન પુસ્તક ગણાય છે. જે અધ્યાપક જે તે વિષયમાં સ્થાનિકો વધુ સંબંધિત વાલેલા કોલ નો નેના તે વિષયનું જ્ઞાન વધુ વ્યાપક, વિદ્યાર્થીઓ અને વાલિયને પુર્ક કોલ.

૨ વ્યાવસાયિક સંજ્ઞા

અધ્યાપકની વ્યાવસાયિક સંજ્ઞામાં તેનું શૈક્ષિક મનીવેજાનિક કુલવધાન કિલમુકી, વર્ગસંચાલન, શિક્ષકની પદ્ધતિનો પ્રયુક્તિઓ, અધ્યયનવલના સામાજિક સદર્મમાં કુલવધાન સમજ વાલે સ્પષ્ટિ છે.

૩ વ્યવસાયિક વલમી

કોલ વિચાર પદાર્થ કે વ્યવસાય નરકની વ્યક્તિની ગમ - અધ્યાપકની વાલવધાન એકલ વ્યક્તિનું વલમી. શિક્ષકનું પોના શિક્ષકના વ્યવસાય પ્રત્યે કોલ વલમ - છે તે અધ્યયન - અધ્યાપન પ્રક્રિયા પર અસર કરવું કદાચ સોવા વધુ અધ્યયન વલમી પત્રિકા છે. શિક્ષકના વ્યવસાય નરક પદ્ધતિસર અને સમપુર્ક કરી છે.

4 માનસિક સ્વાસ્થ્ય.

શિક્ષક બી માનસિક રામે સ્વસ્થ હોય તો જ તે સારું અને સમર્થકારક અધ્યાપન કાર્ય કરી અધ્યયન પ્રક્રિયાને ક્ષણદારી, અર્થપૂર્ણ અને સ્વદાયક બનાવી શકે. પોતાની વ્યવસાયિક, કૌટુંબિક અને સમસ્યાઓના ધેરાઓ રહેતો અધ્યાપક વર્ગમાં અધ્યેષાઓ સાથે સ્વસ્થતાની વાત નહિ. તે ગુસ્સો વાલ છે.

* પ્રક્રિયાસંબંધ પદ્ધતિ.

1. પુનરાવર્તન (મટાવરો)

અધ્યાપન સુદૃઢિકરણ વાલ એ માટે પુનરાવર્તન જરૂર છે. અધ્યયન નિયમોમાં પુનરાવર્તનનો નિયમ સમાવ્યો છે. શાખેલી વાલને એ પાર પાર કરવામાં આવે તો તેનું સુદૃઢિકરણ વાલ છે.

2. પુર્વાવલોકન

પુર્વાવલોકન એટલે શાખવાની કે શાખવવાની વિગત અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રક્રિયા શરૂ કર્યા બગાડે અવલોકન કરવું તે સારા અધ્યાપન કાર્ય માટે અધ્યાપકે, પોતે વર્ગમાં જે વાલનો શાખવાની હોય તો વાલનો હિત જાણે તો તાપી જ દેવા કીધવે. વાલ સહેલા પડા અધ્યાપના દિવસે વર્ગમાં જે સુદે શાખવાની હોય તેના પર અગાડે દરેક જાણે કરી જા કીધવે.

૩ સિંતરાકૃત અધ્યયન.

કોઈ પણ વસ્તુ શરૂઆતમાં વારંવાર પુનરાવર્તન કરાને શાખલામાં આવે તે તે આરા અને દર વાય છે. અને લાંબા સમય સુધી યાદ રહે છે. ધણ વધ પિગનો એક સાથે શાખને પાડી વધ શકે અને વચ્ચે વચ્ચે પિરામ કે આરામ કરતાં ઓછા પાડી કરી શકાય.

૫ ખંડ - સમગ્ર પદ્ધતિ

એકવાર શાખની વાવનો લાવો સમય રહશે કે દુકા સમય તેનો આધાર અધ્યયન અને અધ્યાપનના કાળ પર રહે છે. વિષય - વસ્તુને કોઈ એક એકમ સમગ્ર અને એકસાથે શાખાએ - શાખલાએ કે દુકા - દુકા શાખાએ શાખલાએ તેમાં ઘણો ફેર પડે છે.

* વિષયવસ્તુ સંબંધિ પરિવ્યવસ્થા.

૧. ઉપયોગિતા.

આભ્યાસક્રમની રચના કરતી વખતે તે અપજોષણ ક્રીવા ક્રીધમ ક્રીયા વાત ધ્યાનમાં રાખાય અને અપજનમાં ઉપયોગિતા ક્રીયા જ મુદ્દાઓને આભ્યાસક્રમમાં સમાવેશ કરવામાં આવે તે તે આભ્યાસક્રમમાં શાખનારને - અધ્યેગને અર્થપૂર્ણ આપે છે. જે આભ્યાસક્રમ અપજન ઉપયોગિતા મળે - મુદ્દાઓ ન ધરાવતો ક્રીયા મેળું અધ્યયન કરવાનું અધ્યેગને નિર્વર્ણ લાગે છે - તેને ઉપયોગિતા લક્ષમાં લેવામાં આવે છે.

1-2 ફક્તોધ અધ્યાપનના સારો પૈકી સમજ સાર સમજાવો.

સમજ સારના અધ્યાપનનું મોડલ મોરિસન દ્વારા આપવામાં આવ્યું છે માટે તે મોરિસન અધ્યાપન મોડલ તરીકે પણ પ્રચલિત છે. આ મોડલના ઉપયોગ દ્વારા વિષયવસ્તુ પર માસ્તરી મેળવ શકાય છે. તેથી તે માસ્તરી તરિકા મોડલ તરીકે પણ ધ્યાનપ્રાપ્ય છે.

કેન્દ્ર વિંદુ દ્વિતી : શિક્ષક અધ્યાપકો વિષયવસ્તુ પર સંપૂર્ણ પ્રભુત્વ પ્રાપ્ત કરે તેના પર ભાર આપે છે. જેથી અધ્યાપકોમાં ઘરિયાન પરિવર્તન આવે.

★ સંચિતના

મોરિસનને તેમની આ યોજના પાંચ સોપાનોમાં વિભાજિત કરી છે. મુખ્ય છે.

① તપાસ

આ સોપાને શિક્ષક ત્રણ પકારની પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા ધરે છે. (i) અધ્યાપકોનું પારિમિત અધ્યન તપાસવા તે અધ્યાપકોને ડટલાઈ પ્રશ્નો પૂછે છે. આ તબક્કે શિક્ષક વૌકસાધવા તપાસે છે. કે સ્મૃતિ સારું અધ્યાપન પુર્ક વલુ છે કે નહિ (ii) તે વિષયવસ્તુને તપાસે છે. વિષયવસ્તુ સારા અને સમજાવ માટે તેને તાર્કિક ફરમાઈ વીડવે છે (iii) સમજા શ્રેણીક વાતાવરણ અનુસાર શિક્ષક ઉપયોગમાં લેવાની અધ્યાપન યોજનાઓ આયોજન વિચારે છે.

② રજુઆત

આ સોપાને શિક્ષક વધુ સક્રિય રહે છે. તે પાલકને પણ તે ત્રણ પદ્ધતિઓ કરી છે. (i) શિક્ષક મૂળ વિષયવસ્તુને જાણી જાણી શુદ્ધિઓના વ્યાખ્યાન કરી અધ્યોગઓ સમક્ષ પાઠિક રજુ કરી છે. (ii) જવાબી શિક્ષક વિષયવસ્તુ અધ્યોગઓ સમક્ષ રજુ કરી છે.

③ આત્મસાતીકરણ

આ સોપાને અધ્યોગઓ પાપા કરી જાણને આત્મસાતી કરવાનો પ્રયત્ન કરી છે. અને શિક્ષક તેના વડો વિની કરાને તેમને મદદપૂ વાને છે.

- આત્મસાતીકરણ દ્વારા અધ્યોગઓને વિષયવસ્તુઓની વિષયવસ્તુના વિડાજમાં લઈ જવા કોષ્ટ્યે.

- અધ્યોગઓમાં વ્યક્તિગત મિન્ટના હોય છે. અધ્યોગઓની પોતાની અધ્યયન ક્ષમતા આધારે વિષયવસ્તુ સમજી શકે તેવા તકે પાપ વાળા કોષ્ટ્યે.

④ સંગઠન

સોવિસન અનુસાર, સંગઠન દરમિયાન અધ્યોગઓ સમક્ષ પુનઃ રજુઆત વાવ છે. પ્રથમ તો આ સોપાને અધ્યોગઓ શિક્ષક પુસ્તક કે અન્ય કોઈના મદદ વિના પોતાની નોંધ પોતામાં વિષય વસ્તુને નોંધે છે. આ સોપાનમાં અધ્યોગઓ જાણી છે એ વિષયવસ્તુ કેવા માટે સંયોજિત વહેલુ છે.

5 વર્ણન

આ અંતિમ સોપાન છે. આ સોપાન દરમિયાન અધ્યેગઓ મૌખિક રાતે વિષય વસ્તુની રજૂઆત શિક્ષક અને બાળક સહઅધ્યાયઓ સમક્ષ કરી છે.

→ સામાજિક પ્રણાલી

શિક્ષક પ્રથમ બે સોપાનોમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવે છે. જ્યારે ત્રીજા સોપાનમાં શિક્ષક અને અધ્યેગ બંને સક્રિય હોય છે. અંતિમ બે સોપાનોમાં અધ્યેગ વધુ સક્રિય બને છે. આ મોડેલમાં આમ તો શિક્ષક ન શૈક્ષણિક વ્યવહારનું નિયંત્રણ કરનાર છે. તેમ છતાં વર્ગનું વાતાવરણ સપૂર્ણ લોકશાહીયુક્ત બને છે.

* સહાયક / મુદ્યાંકન પ્રણાલી :

સમજ સારવના અધ્યાપનમાં પરીક્ષાનું સ્વરૂપ સ્થિર હોય ત્યાં તે પરિવર્તનશીલ છે. અધ્યાપનક વિવિધ તબક્કે ૨ કોઈ વાર લિખિત તો કોઈ વાર મૌખિક ક્વેસ્ટીઓ ગોઠવાય છે. અહીં પ્રશ્ન વિવિધાત્મક અને હેતુભાવી એમ બંને પ્રકારે પ્રશ્ન કરાય છે. તેમ છતાં અધ્યેગની સહાયકની શ્રેણીઓને અગત્યની માત્રામાં આપવી હોવાના વસ્તુદારી પ્રકારની ક્વેસ્ટીઓ સહાયક વિષયોમાં લેવાય છે.

પૃ-3 દુકનોદ્ય - અભિમ સંગઠન પ્રતિમાન (Advance organizer મા

અભિમ સંગઠન પ્રતિમાન કેવલ સુખેલ રજુ કરેલ છે. તે જ્ઞાનાત્મકવાદી મનોવિજ્ઞાન છે તેજો અધ્યેગાના તેમાં પૂર્વજ્ઞાનજુ મદ્ય સ્વપાકારું સેવલો કે અધ્યયને પૂર્વજ્ઞાન સાચી જીવી તેને અર્થપૂર્ક બનાવવા વિપર ભાર મુકવો આ માટે તેજો અભિમ સંગઠન અધ્યયન પ્રતિમાન રજુ કરું

જ્યેયો

1. અધ્યેગા જિજ્ઞાસાનો મદાસાગર છે. તેને નજુ નજુ જ્ઞાન મેળવવામાં મદદરૂપ વધું.
2. અધ્યેગાને સ્વયં નજુ જ્ઞાન પોગાની સત મેળવવા તેજુ ધાગાવરણ રચવું.
3. અધ્યેગાના જ્ઞાનાત્મક માળખાને સમુદ્ધ કરવામાં મદદ કરવા.

ધારણાઓ

1. અધ્યેગા નજુ જ્ઞાન મેળવ જે ત્યારે તેમાં મેલ જ્ઞાન માળખામાં પરિવર્તન આવે લાયક છે.
2. અધ્યયન માટે જ્ઞાનાત્મક માળખુ મદ્યનું છે. જ્ઞાનની ગરિલકણી મદ્યની છે.
3. અધ્યેગાનું પૂર્વજ્ઞાન સેવલું વધુ સ્પષ્ટ અને વિપર તેજુ તેજુ માળખુ વધુ સંગઠિત.

૫ અર્થપૂર્ણ અધ્યયનનો આધાર અધ્યયનના વિષયવસ્તુ અને અધ્યેના કાળનો વિપર રહે છે.

★ પ્રથમ સોપાન : અગિમ સંગઠનની રજુઆત.

અધ્યેના જ્ઞાનનું માપનું રહે છે. અર્થાત્ વિષયવસ્તુ ના દેખાણો સ્પષ્ટીકરણો આપે છે. ત્યારબાદ અગિમ સંગઠનની રજુઆત કરે છે. અને છેલ્લે અધ્યેનાના પૂર્વજ્ઞાન માપવાને સક્રિય જી અનુભવને જાહેર કરે છે.

★ સોપાન - ૨

આ સોપાને અધ્યયન વિષયવસ્તુની રજુઆત અંગે વિચારણા કરવાની હેતુ છે એટલે કે શિક્ષકે જ્ઞાનાત્મે વર્ગ વ્યવહાર અંગે વિચારણા કરવાની હેતુ છે. દુકમાં આ નવું વિષયવસ્તુ અધ્યેનાના અસ્પષ્ટ અનુકૂળ માપવારૂપે ગોઠવવામાં આ જરૂર છે.

આ માટે શિક્ષક વિવિધ પર્યુક્તિઓ અજમાવી શકે, પ્રવિધિઓ અજમાવી શકે

દુકમાં આ સોપાને અધ્યાયન વિધિ અંગે આરોજન કરવાનું રહે છે. એ દષ્ટિએ ગ્રીકશિક્ષક ઉપકરણો અંગે પણ વિચારણા બધા બેધરૂ.

અધ્યાપકની ક્ષેત્ર છે કે તે વિષય - વસ્તુને એવા સરળ અને સરળ ક્રમાં રજુ કરે કે જેના અધ્યેના નવું જ્ઞાન માપનું સરળતાથી રજુ શકે

સોપાન - ૩

જ્ઞાનનું તથા માનવ્ય અને પૂર્વજ્ઞાનના માધ્યમ વચ્ચે સંયોજનની વિધિ અને આ તબક્કે કરવાની વાત છે. આવા શિક્ષક તથા જ્ઞાન માનવાને વધુ સ્પષ્ટ સ્વરૂપ અને સ્વરૂપ કરી છે અર્થે તે જ્ઞાન માનવાને પૂર્વજ્ઞાન માધ્યમ સાથે સંયોજિત કરવાના કોશિશોને વિકસાવવા મળે છે. એટલે કે વિલેયનાત્મક વિચાર કોશિશ વિકસાવે છે. સ્વાભાવિક કોશિશ વિકસાવે છે.

આ અધ્યાપન પ્રતિભાવમાં અધ્યેતા તથા માનિતા મેળવનાર તથા જ્ઞાન ધારણ કરનારની ભૂમિકામાં છે. જ્યારે શિક્ષક જ્ઞાન માનવાની રચનામાં અને તેના પૂર્વજ્ઞાન માધ્યમ સાથે સંયોજન કરવામાં માર્ગદર્શક, સહાયકની ભૂમિકા ભજવે છે.

* સામાજિક પ્રકાશી

આ પ્રતિભાવમાં બોલિક ઓર્ગનું સિયંચવા શિક્ષક પ્રોત્સાહન પામે શક્ય છે. એ જરૂરી બને છે. કે અધ્યેતાઓને તથા શાખેલા જ્ઞાન અને અગાઉ શાખેલા જ્ઞાન વચ્ચે ભેદ કરવામાં મદદ મળે. આ પ્રતિભાવના પદ્ધતિ બે સોપાનમાં શિક્ષક વજુસ્થાન કરી છે. એટલે તે સક્રિય હોય છે. અને આંતરક્રિયાને ઓળખે અવકાશ હોય છે. એ કે જાણ સોપાને અધ્યયન પરિસ્થિતિ મુખ્ય અધ્યેતાઓ પુખ્ત પુષ્ટવાનું, સુચન કરવાનું શરૂ કરી છે.